

Lecture 5

History of Science and Philosophy

HAMLET İSAXANLI

29 MARCH 2014

Platon və Platon Akademiyası

- **([-428/7]-[-348/7]) Afinada kübar bir ailədə doğulmuş, yaxşı təhsil almış**
- **20 yaş - Sokrates. Misir...Afina.**
- **“-387” Magna Graecia**
- **Sirakuz hökmdarı 1-ci Dionisios...əsir...**
- **Akademiya “-388/7” (2400!) Ak/Hekademus**
- **-366. 2-ci Dionisios. 3-cü dəfə “-361”**
- **Tarento hökmdarı Arxitas (riyaz, musiqi, filosof**
- **Adı Aristokles. “geniş” (πλατύς/platis) ?**

Platon və Platon Akademiyası

- **dərs və yazı: dialoq (“Sokrates`in Apologiyası” istisna. Riyazi- ?! filosof-yazıçı**
- **Platonun əsərləri küllisi**
- **“The safest general characterization of the European philosophical tradition is that it consists of a series of footnotes to Plato” (A.N. Whitehead)**
- **“Həmişə Platonu tərifləmək düzgün hesab olunub, onu başa düşmək deyil” (B. Russell)**
- **Marksizm?!**

Platonun idealizmi

- **Sokrates: əxlaqi və mənəvi dəyərlər maddi olmayan bir varlıq (ədalət, cəsarət, dindar... ümumi ideyalar var). Platon ümumiləşdirdi**
- **maddi həndəsi fiqurlar gerçək varlıq deyillər**
- **həndəsi fiqur (çevrə, üçbucaq) ümumiyyətlə çevrənin, üçbucağın, ideyanın surətidir**
- **xüsusi ümumiyyə qurban (uzunömürlü...)**
- **Gözəllik (ideya) və fərdlərin gözəlliyi**
- **Duyğu rəydir, bilik ağıl vasitəsilə əldə edilir**
- **“Mağara” misalı-əfsanəsi (“Dövlət”)**

Yaradıcı Demiorqos/Demiurq və Kainat

- Kainat bir zaman yaradılmışdır ? Ağıl /Demiurq
- tək bir dünya! kürə şəklində. 4 ünsür?!
- Müntəzəm dairəvi hərəkət. Sirena?!
- Tanrılar var, xeyrxah və ədalətli. Fizik, sofist?
- (insan? xoş?). Elmi həqiqət! (sübut, təcrübə)
- Kainat bir təsadüfün nəticəsi ola bilməz (tel. s)
- mükəmməl və yaxşı olma?! Ədalətsizlik?
Bütün öz hissələrində fərqli görünə
bilər.yağış
Yaxşı olmayan fərdi duyğudur.

Bilgi və ruh

- **Ruh ölümsüzdür və yenidən doğulur(dəfələrlə)**
- **İnsanın xatırladıqları və ya öyrəndikləri - bu ruhun bildikləri (bilgi-uzunömürlü, həmişə...)**
- **insan doğulanda onda bilgi var və öyrənmə bu bilginin xatırlanmasıdır**
- **bədən ruh üçün zindandır...yumşalma**
- **üstün və xoşbəxt olana qovuşmaq(yoxsul-zəngin)**
- **Eşq ölümsüzlük istəyidir**
- **Bilik sevgisi daha güclü eşqdır.**

Platon`un siyasət fəlsəfəsi və ya ideal dövləti/utopiyası

- həyat məsələsi (Akademiya, Dionisios, Arxitas)
- “Dövlət” (“Respublika”; Πολιτεία/Politeia)
- “Dövlət adamı”. “Qanunlar”
- Sparta. Plutarx
- dörd pilləli aristokratlıq
- iki hökmdar
- Ağsaqqallar Şurası –hökmdarlarla birlikdə 30 nəfərlik, Xalq Toplantısı
- hökmdarlara nəzarət edən 5 nəfərlik qurum-eforlar

Platon`un siyasət fəlsəfəsi və ya ideal dövləti/utopiyası

- Dövlət ehtiyacdən yaranıb
- Dövlətə əmlak bərabərsizliyi xasdır. Demokratiya çoxluğun ağılsızlığıdır
- 3 zümrə: filosoflar, hərbcilər, sənətkar və əkinçilər
- hərə öz işi ilə məşğul. bu, ədalət deməkdir
- Qızıl. Gümüş. mis və dəmirdən. inanacaqlar...
- incəsənət və ədəbiyyatı təftiş etməli
- bədən (fiziki hazırlıq, idman) və ruh təhsili (ədəbiyyat, musiqi və incəsənət)
- İdarəedənlərin təhsilində riyaziyyat və fəlsəfə

Platon`un siyasət fəlsəfəsi və ya ideal dövləti/utopiyası

- özəl mülkiyyət həsəd və düşmənçilik hissi yaradır
- bir yerdə yaşamal, bir yerdə yeməli
- çox zənginlik/çox kasıblıq
- Ailənin təşkili
- Kişi-qadın əlaqələri
- Qadınlar idarəetmədə
- Uşaqlar ümumdür
- Qadınlar 20-40, kişilər 25-55 yaş arasında

Platon`un siyasət fəlsəfəsi və ya ideal dövləti/utopiyası

- “Qanunlar”: dövlət utopiyasının mütləqliyini xeyli yumşaltmışdı.
- tək ehtiyac deyil, insanların bir-birinə olan sevgisi də
- qüsurlu dövlətlər dörd növdür:
- şərəf (hərb) dövləti, zənginlik dövləti (oligarxiya və ya plutokratiya), xalq dövləti (demokratiya) və zorbalıq dövləti (tiranlıq). Şərəfdən tiranlığa gedən yol...
- qanunlara əsaslanan pis hökumət
- ideal dövlət haqqında çoxsaylı utopik əsərlər

Platon və riyaziyyat

- Akademiyanın qapısı üzərində: “həndəsəçi olmayan girə bilməz”. Pifaqorçu
- astronomiyanı, həndəsədə olduğu kimi, məsələ həlli vasitəsilə öyrənək, göyləri isə öz başına rahat buraxaq
- təbiətşünaslığın riyaziləşməsi
- Beş düzgün çoxüzlülər: Platon cisimləri
- “Timaeus”: kosmoloji, fiziki, riyazi, bioloji hissə
- Torpaq kublar. Od tetraedr. hava oktaedr. su ikosaedrlər (axııcı...) göylər
dodelkaedrlər

Platon cisimləri/Platonic Solids

- $V + F - E = 2$. V-vertex, F-face, E-edge

- od   torpaq   hava   göylər   su

Tetrahedron
(four faces)

Cube or
hexahedron
(six faces)

Octahedron
(eight faces)

Dodecahedron
(twelve faces)

Icosahedron
(twenty faces)

